

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Teze diplomové práce

Interkulturní dialog z pohledu Španělů žijících v České republice

Monika Krytinářová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Předkládaná diplomová práce s názvem „*Interkulturní dialog z pohledu Španělů žijících v České republice*“ si klade za cíl popsat prožitek kulturního střetu, který prožívají Španělé přicházející do České republiky a na jeho základě vytvořit doporučení využitelná v reálném životě, a to jak v pracovní, tak soukromé, rovině. Teoretická část práce se zaměřuje na vymezení základních pojmů, a zároveň představuje přístupy ke studiu kulturních odlišností s akcentem na Českou republiku a Španělsko. Praktická část této diplomové práce se soustředí na samotný prožitek kulturního střetu španělských narátorů žijících v České republice. Tato část je založena na empirickém šetření kvalitativního charakteru, jež spočívá v narativních a polostandardizovaných interview.

Klíčová slova: Interkulturní komunikace, kulturní dimenze, akulturační stres, střet kultur, Španělsko, Česká republika

Úvod

Současné pojetí světa, jehož základem je vzájemná především ekonomická provázanost, podpořená rapidním technologickým rozvojem usnadňujícím pohyb osob, zboží či kapitálu, ale také myšlenek samotných, klade na lidstvo nelehký úkol, a to vypořádat se s jinakostí. Více než kdy dříve, jsou lidé konfrontováni často zcela vzdálenými myšlenkami, normami chování či jazyky. Jinak řečeno, lidé žijící v současném světě jsou stále častěji aktéry střetu dvou či více kultur.

Cíl práce

Předkládaná diplomová práce s názvem *Interkulturní komunikace z pohledu Španělů žijících v České republice* si klade za cíl popsat prožitek kulturního střetu, který prožívají Španělé přicházející do České republiky a na jeho základě vytvořit doporučení využitelná v reálném životě, a to jak v pracovní, tak soukromé rovině.

Výše uvedeného cíle je dosaženo prostřednictvím naplnění dílčích cílů, kterými je vyčerpávající vysvětlení použitého pojmového aparátu a provedení vlastního výzkumu. Cílem vlastního výzkumu je právě zachycení a popsání prožitku jedince zažívajícího střet české a španělské kultury. Autorka se ve výzkumu zaměří především na konflikty kultur, tj. na vnímané kulturní odlišnosti, které budou popsány narátorem. Na základě provedeného

empirického šetření a informací o kulturních dimenzích a standardech České republiky a Španělska budou na závěr navržena doporučení pro praxi.

Metodika práce

Jak je přeřčeno v předchozí podkapitole, tato diplomová práce má napomoci vzájemnému porozumění mezi zástupci majoritní a minoritní skupiny obyvatel na území jednoho státního celku a tím přispět k zlepšení jak vztahu majoritní - české skupiny vůči španělské minoritě, tak vůči cizincům obecně. Přestože kvantitativní výzkum založený na deduktivní logice zcela neoddiskutovatelně přináší velké množství platných dat vyznačujících se vysokou reliabilitou, nejsou tato dostačující k naplnění stanoveného cíle práce, a to především pro vysokou míru redukce informace (Disman, 2000). Z tohoto důvodu autorka zvolila jako základ práce induktivní přístup, jehož charakter více odpovídá potřebám této práce. Kvalitativní výzkum založený na induktivní logice Disman charakterizuje jako *“...nenumrické šetření a interpretaci sociální reality s cílem odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím”* (2000, str. 285). Neslouží nám tak pouze k strohému ověření předem stanovených hypotéz, ale k *“porozumění lidem v konkrétních sociálních situacích”* (Disman, 2000, str. 286), což zcela koresponduje s posláním této kvalifikační práce.

Předkládaná diplomová práce se skládá z teoretické a empirické části. Teoretická část diplomové práce, tedy literární rešerše a vymezení použitého pojmového aparátu, je založena na sběru a následné syntéze informací z dostupných sekundárních zdrojů, tj. odborných monografií, článků, kvalifikačních prací a legislativních dokumentů.

Empirická část práce založena je vypracována na poznacích získaných vlastním výzkumem. Hlavní výzkumnou metodou byly narativní (biografické) rozhovory, jejichž cílem bylo zachytit životní příběh narátora v co nejautentičtější podobě. Biografická interview jsou specifickou formou rozhovoru využívanou především v antropologii či historických vědách. Před začátkem rozhovoru jsou narátoři seznámeni s tématem výzkumu, a zároveň ubezpečeni o zachování jejich anonymity. Na začátku rozhovoru je narátor vyzván k spontánnímu vyprávění svého příběhu spojeného s určitou událostí. Může se jednat jak o historickou událost, která narátory spojuje (například vlastní prožitek války atp.), tak o životní rozhodnutí spojující narátory (přestěhování se do jiného kulturního prostředí). Primárně má rozhovor především monologický charakter, následně je ovšem možné přistoupit k doplňujícím otázkám, které slouží k upřesnění nebo bližšímu rozvinutí některých bodů předchozího

vyprávění. V případě biografických rozhovorů není důležitý pouze verbální obsah informátorova sdělení, ale i jeho širší kontext, tj. změny v jeho chování, intonaci hlasu a témata či osoby, ke kterým se narátor ve svém vyprávění vrací.

Narativní rozhovory byly v některých případech doplněny semistandardizovanými rozhovory, tj. sadou předem připravených otázek, které jsou informátorovi kladeny zpravidla stejným způsobem a ve stejném pořadí. V případě polostandardizovaného interview se výzkumník nemusí dogmaticky držet připraveného seznamu, ale může některé otázky vypustit a jiné vhodně zařadit na základě již získaných informací.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo popsat prožitek kulturního střetu, jenž zažívají Španělé žijící v ČR a vyhotovit na jeho základě možná doporučení, která mohou napomoci k eliminaci konfliktů plynoucích ze vzájemné mylné interpretace chování příslušníků pocházejících z jiných zemí nebo-li jiných kulturních prostředí. Cíle bylo dosaženo provedením narativních interview, na jejichž základě mohly být identifikovány hlavní konfliktní body.

Na základě narativních rozhovorů bylo vymezeno 11 oblastí života, na které narátoři kladli důraz a ve kterých dochází ke střetu vzniklého na základě kulturní diverzity. Absolutně nejproblematictější bodem života na území České republiky je český jazyk, který pro mnohé respondenty představuje prakticky nepřekonatelný problém vzhledem ke své obtížnosti co do gramatiky, to do výslovnosti. Na druhou stranu jsou si ale narátoři vědomi toho, že alespoň základní znalosti českého jazyka, je třeba si osvojit. Druhým bodem je uzavřenost, odtažitost, nedůvěra či “chlad” Čechů vůči svému okolí a cizincům obecně, který narátoři vnímají značně negativně. Nicméně obratem dodávají, že spřátelit se s Čechem zabere o něco více času, takové přátelství je mnohem hlubší, než přátelství ve španělském podání. Dalším bodem, který částečně souvisí s předchozí konfliktní situací je forma pozdravu a vnímání fyzické kontaktu obecně. Zatímco Španělé jsou “kontaktním” národem a jako formu pozdravu používají polibek na tvář v České republice je toto vřelé gesto nahrazováno chladným a poměrně neosobním podáním ruky. Češi jsou svými španělskými spoluobčany také vnímání jako přímější. Zatímco pro Španěla není lehké říci někomu do očí “ne”, Češi s tímto nemají problém. Vztahy na pracovišti opět zrcadlí větší sklon Čechů k individualitě. Zatímco pro španělské pracovníky je standardní pracovní prostředí založené na úzkých mezilidských vazbách, Češi si více hledí své vlastní práce, vůči kolegům jsou spíše lhostejní a vztahy vzniklé na pracovišti málokdy přesahují hranice profesního života. Český nadřizený od svých podřízených striktně vyžaduje dodržování termínu a plnění slibů a v případě nedodržení

jednoho či druhého vyžaduje vysvětlení. Na rozdíl od Španělska je v České republice kladený značný důraz na oslovení akademickými tituly, což je především v pracovní sféře, velmi důležité dodržovat, protože porušení této normy může být vyloženo jako nedostatek úcty a respektu. Na druhou stranu, používání akademického titulu je ve Španělsku považováno za projev arogance a nadřazenosti dané osoby a ta je tak vnímána značně negativně. Španělští narátoři, kteří mají zkušenosti s Čechy jako řadovými zaměstnanci nebo přímo podřízenými se také shodli na tom, že Češi mají poměrně nepružný přístup k práci a nemají potřebu být příliš iniciativní, naopak jim více vyhovuje jasné zadání úkolu a postup jeho řešení. Češi si dle narátorů potrpí na dochvilnosti, organizaci a plánování volného času, což se projevuje například i výrazně větší oblibou diářů v České republice. Nesnadný úkol pro Španěly žijící v ČR je přizpůsobení se jinému dennímu režimu. Den v Čechách začíná dříve a od toho se odvíjí i dřívější časy oběda či večeře, či doba, kdy se vyráží za zábavou. Navíc, zatímco Čech jí, aby přežil, Španěl žije proto, aby jedl. To znamená, že jídlo v podání Španělů nepředstavuje pouze ukojení jedné ze základních lidských potřeb, ale má především socializační význam. Zcela odlišná náboženská situace se také částečně promítla do vyprávění oslovených narátorů. Faktická absence církevní příslušnosti a náboženského vyznání v ČR v narátorech vyvolává pocity zmatenosti. Vzhledem k tomu, že ve Španělsku se život jedince od jeho narození do smrti prakticky řídí církevními pravidly, jejich absence v ČR vyvolává pocit dezorientace. Zároveň ji někteří narátoři ale shledávají velmi osvobozující a prospěšnou pro život. Dalším konfliktním bodem je chování číšníků a péče o zákazníka obecně, která je ze španělského pohledu hrubá a nedostatečná. Zatímco španělský číšník klientovi rád například doporučí jídlo či pití, charakteristická česká obsluha se omezuje na zapsání objednávky a přinesení jídla a pití. Předposlední konfliktní situací je česká norma zouvat si boty při vstupu do obytných částí domu. Tento zvyk není ve Španělsku příliš běžnou záležitostí, nicméně porušení této normy se v ČR dá označit za tabu. Poslední odlišností, které si španělští narátoři všimli, je vztah Čechů k domácím mazlíčkům. Zatímco v ČR jsou kočky či psi velmi ceněni, ve Španělsku je na ně nazíráno jako na obránce obydlí a lovce myší.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

BERRY, John W. *Cross-cultural Psychology: Research and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. ISBN 0521646170.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.

DeVITO, Joseph. *Základy mezilidské komunikace*. 6. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 8024720183.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 1. vydání. Praha: TRITON, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2.

GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-89-3.

HOFSTEDE, Geert. *Kultury a organizace: Software mysli*. 1. vydání. Praha: LINDE nakladatelství s. r. o., 2007. ISBN 80-86131-70-X.

JÍŘINCOVÁ, Božena. *Efektivní komunikace pro manažery*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 8024773899.

KROEBER, A. L., KLUKHORN, Clyde. *Culture: A critical review of concepts and definitions*. Cambridge: The Harvard University, 1952.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-20006281.

NIKLESOVÁ, Dana. Charakteristika, cíle a problémy interkulturní komunikace. *Acta Oeconomica Pragensia*, roč, 2006, 14.4.

NOVÝ, Ivan, SCHROLL-MACHL, Sylvia. *Spolupráce přes hranice kultur*. Praha: Management Press, 2007. ISBN 8072611216.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-280-5.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. 1. vydání. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.

SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.

THOMAS, Alexander a kol. *Handbook of intercultural communication and cooperation: Basics and Areas of Application*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2010. ISBN 3525403275.

URBAN, Lukáš a kol. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 8024774550.

Internetové zdroje

BRUECK, Frank, KAINZBAUER, Astrid. *The Cultural Standards Method: A Qualitative Approach in Cross-cultural Management Research*. Vienna University of Economics and Business Administration, Center for International Studies. © 2014. [cit. 2014-12-15]. Dostupné z WWW: http://ecsocman.hse.ru/data/758/644/1219/cross_cult.pdf.

Český zastupitelský úřad v Madridu. *Španělsko: Souhrnné teritoriální informace*. Businessinfo.cz, © 2014. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z WWW: <http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/spanelsko.html>.

HOFSTEDE, Geert. *Czech Republic in comparison with Spain*. The Hofstede Centre, © 2015. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z WWW: <http://geert-hofstede.com/czech-republic.html>.

MEIERWERT, Sylvia, DUNKEL, Amanda. *Culture Standards and their impact on teamwork – An empirical analysis of Austrian, German, Hungarian and Spanish culture differences*. Journal for East European Management Study, © 2015. [cit. 2015-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/90196/1/769092802.pdf>.

Policie ČR – Služba cizinecké policie. *Statistiky*. [online]. © 2015. [cit. 2015-01-03]. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statistiky-885151.aspx>.

THOMAS, Alexander. *Comparing cultures: Systematically Describing Cultural Differences*. Sage Publications [online] © 2015. [cit. 2014-11-23]. Dostupné z WWW: http://www.sagepub.com/upm-data/23125_Chapter_3.pdf.